

7.

36022/7.

ГР. ГЕТЬМАНЕЦЬ.

Хто такий Т. Шевченко.

Перша тисяча.

Станиславів 1920. Видавництво „Дігочі Читанки“.

Друкарня Е. Вайденфельда і брата.

Ш 572-4415-4 Шевченко X5 22038

СВЯТЫЙ Т. ИЛИЕТ. ОТХ

Российская Академия Наук

96
10

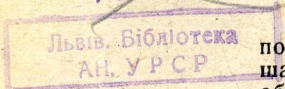

Рег. 38-13 50

36022/7

Хто такий Тарас Шевченко.

~~12.221.~~

Пам'ять про нашого народного поета повинна бути дорогою нам; шанувати сю пам'ять єсть святий обов'язок кожного, хто шанує свою честь національну, гідність власну та добре ім'я.

Д'Ізраелі.

Багато ще єсть на нашій Україні й по-за нею таких людей, що не знають хто такий Тарас Шевченко. Не знають добре, якого він роду, де й коли народився і жив та яке добро, живучи на світі, робив.

Треба, щоб сього не було. Треба нам, Українцям, знати Шевченка так, як знаємо своїх батьків та близьких до нас людей.

Тут ми розказуватимем про нашого найбільшого поета-страдника — про Тараса Григоровича Шевченка, що 59-тий рік отсе йде, як він упокоївся, з 25. лютого 1914. року вийшло 100 літ, як він народився.

I.

Побачив світ Тарас Шевченко 25. лютого 1814. року.

Народився він в с. Моринцях, Звенигородського повіту, Київської губернії. Батько його був простий мужик - хлібороб та ще й крепак у великого пана Енгельгарда. Дуже бідувала сім'я Шевченків; злидні не переводились у них. Окрім малого Тараса, в хаті Шевченків було ще четверо дітей.

В ті часи трохи не всі люди наші були у панській неволі, були крпаками. Неволі тую заведено було не в один час по всій Україні. На правому боці Дніпра — в губерніях київській, волинській та подільській завели ще Поляки, коли у них була своя держава. Проти тої неволі довго бились наші люди, гайдамаками вони звались. На лівому боці Дніпра — в Полтавській, Чернігівській та інших губерніях неволю, крпацтво тоє завела вже цариця Катерина, допомігши попередніше Полякам уговтати гайдамаків.

За тих часів невільницьких людям можна було робити на себе тільки кілька днів на тиждень, та ще в свята, у неділю, а то все на панів робили. Отож і сім'я Тарасова му-

сіла робити на свого пана Енгельгарда, а через те й жили Шевченки дуже бідно.

Багато лиха зазнав маленьким Тарас; та поки ще мати живою була, то якось то жилося хлопяті: вона його жаліла та доглядала, а як померла мати, а батько вдруге оженився із вдовою з трома дітьми, то й світ не милий став малому Тарасові. Мачуха була дуже люта, непривітна до дітей свого чоловіка. Коли пішов дванадцятий рік Тарасові, то помер у нього й батько. Ще тяжче стало хлопцеві без батька, без батьківського рідного слова та ласки...

Батько Тарасів, ще за свого живоття, оддав його до школи в с. Кирилівці. До сього села Шевченки перебралися з Моринців, коли Тарас був ще зовсім малим.

Школу в тій Кирилівці держав дяк, Губським він прозивався. Не стільки тієї науки були в школі сього дяка, скільки сварки та бійки. Дяк був раз-у-раз п'яний і тільки те й робив, що колотився з дітьми, знущався з них. Про те вчиття у школі Тарас Григорович згадує і в одному своєму віршові, що зветься „Доля“. „Ти взяла мене — каже він до своєї долі — маленького за руку

і в школу хлопця одвела до п'яного дяка в науку“...

Вчився малий Тарас ще й у другого дяка, Богорського на прізвище; вчитель сей був такий самий п'яничка, як і той перший; у нього Тарас був немов-би за наймита: він носив воду школярам, рубав дрова, ходив читати псалтиря над мерцями. Сей вчитель-п'яниця ще більше увірівся Тарасові. І от, одного разу зважився Тарас утікти од того осоружного вчителя. І таки втік, втік серед ночі у друге село, у містечко Лисянку. В Тараса була велика охота до малювання, а він чув, що у тій Лисянці живе діакон-маляр, от він і подався до нього, щоб навчитись малювати.

Та нічого з того не вийшло: діакон сей заставляв хлопця воду носити з річки, казав йому краску розтирати, а малювати не показував. Не довго побув тут Тарас і незабаром подався він у сусіднє село Тарасівку, до другого маляра, знов таки до дяка. Тут йому так само не пощастило. Дяк сей подивився зразу на долоню хлопцеві та й сказав: не буде з тебе, хлопче, пуття, ти не то до малювання не здатний, а й до шевства або

до боднарства немає в тебе хисту. Мусів тоді хлопець вертатися до свого села та ставати за пастуха. Та пастух з нього ледачий був: не худоба йому в голові була, а книжки та малювання...

II.

Отак тинявся Тарас по наймах то-що до 16 років свого життя. Був він ще в одного маляра в с. Хлипнівці. Та тільки сей не став його держати у себе, коли довідався, що Тарас з крєпаків. Він нараяв Тарасові взяти перше дозвіл у свого пана на науку. Як пішов Тарас до пана добувати того дозволу, то вже й не вернувся у Хлипнівку: управитель Енгельгардів звелів хлопцеві зостатись у панському дворі та помагати кухареві в кухні поратись. Потім того взято Тараса до панських покоїв за козачка прислужника. Коли пан було їде куди — чи у Вільно, або у Варшаву, то й Тараса везе з собою, щоб він йому послуги робив: люльку подавав, покоїв доглядав, коли пан піде кудись з дому. Тяжке життя було Шевченкове у Вільні та Варшаві; сумував він дуже за своєю стороною, але мусів коритись лихій долі. Тільки

й розваги йому та утіхи, що оте малювання. До малювання тягло його, як п'яницю до тієї чарки. Про свій нахил до малювання ось що він каже в одному віршові:

„...В учителя-дяка
Гарненько вкраду пятака
(Бо я було трохи не голе,
Таке убоге), тай куплю
Паперу аркуш і зроблю
Маленьку книжечку; хрестами
І везерунками з квітками
Кругом листочки обведу
Та й списую...

За те малювання довелося Тарасові й різок скоштувати од панської руки, коли пан застав його в ночі за малюванням.

Незабаром сам пан побачив, що краще він зробить, коли оддасть хлопця в науку до маляра. От і оддав його в Варшаві, а коли переїхав до Петербурга, то забрав туди й Тараса. В Петербурзі пан законтрактував його одному маляреві, Шираву на прізвище, аж на чотири роки. Ширав той був маляр аби-який. Він посилав Шевченка мости та паркани у городі малювати, а путящої науки

не міг йому дати, бо й сам мало що тямиВ. Бачив се Шевченко та в почав вчитись малювання самотужки, крадькома, та коли вибере вільну годину.

У Петербурзі є великий сад, прозивається „Літній Сад“, а в тому саду багато камінних статуй та фігур людських, — за-для окраси саду їх поставлено. Ото Шевченко й ходив у сей сад та й змалював ті постаті — ті фігури; змальовуючи їх, він і вчився малювання.

В сьому-ж таки саду він зустрівся випадково з земляком своїм Іваном Сошенком. Сей Сошенко був сам з України і вчився на художника у вищій малярській школі в Петербурзі — Академія Художеств зветься. Сошенко розглянув Шевченкове малювання, коли сей показав йому. Він побачив, що коли Шевченко вчитиметься в путящих майстрів-художників, а не в якогось неuki Шираєва, то з нього вийде добрячий художник. Сошенко дуже уподобав Шевченка, покликав його до себе і з того часу заприятелював з ним. Через сього Сошенка спізнався потім Тарас з видатними, освіченими людьми — з письменниками та художниками. Поміж тими знайомими

Шевченковими були: Жуковський — письменник, що потім у великій пригоді став Шевченкові, славнозвісний художник Брюлов та й наш письменник, Українець, Євген Гребінка був у сьому гурті. Всі вони поводитися з Тарасом дуже гарно, по приятельському, дарма, що вони були людьми освіченими, панами а Тарас був крепаком-неуком. За приводом сих добрих людей Шевченко щиро взявся до книжок, до науки. Сі люди почали клопотатися про те, щоб визволити Шевченка з крепацької неволі, щоб забрати його од того Шираєва до Академії в науку. Всі вони бачили, що Шевченко має великий хист до малювання. І не сказати, як гарно було Тарасові в новому товаристві: він неначе на світ народився..

III.

А все-ж згадка про те, що він крепак, він людина не вільна, що пан його має повну владу над ним і що схоче, те й зробить з ним, — ся згадка дуже гнітила Тараса й не давала йому спокою. Отож його приятелі й постановили собі викупити Шевченка з неволі. А де-ж гроший добути? Пан спроста не схотів одпустити Тараса, він заправив за

нього 2500 карбованців. От і зробили Шевченкові приятелі так: художник Брюлов намалював портрета з письменника Жуковського, того портрета продали за 2500 карб., а на гроші сі купили волю Тарасові. Отак врятували од загибелі нашого Шевченка, що став тоді великим і славним поетом, великим не тільки на Україні, а по всіх славянських землях.

Сталось се велике діло 22. квітня року 1838-го, на 25-му році Шевченкового віку. Яка то вже радість була Шевченкові, коли він довідався про тую волю, і не сказати!

Як тільки було куплено волю Тарасові, так він зараз же вступив до тієї Академії Художеств і почав працювати, почав вчитись малювання. Щиро брався він не тільки до малювання, а й до всяких інших наук, щоб зробитись освіченою людиною. Працюючи заповідливо коло науки та освіти, Шевченко не забував про свій рідний край, про свою Україну. Він раз-у-раз згадував, що його земляки, його брати та сестри у кріпацькому ярмі живуть і се його дуже непокоїло та журило. Шевченко не гордує ріднею своєю, як то буває з іншими людьми, що повихо-

дять з мужиків у пани. Він не заносився в хмари, не цурався рідні своєї, навпаки, Шевченко допомагав рідним і грошима, і добрим словом.

Не цурався Тарас і рідної мови своєї, як се буває з багатьома простими людьми, котрі понюхавши тієї науки, або поживши тільки в городі, вже починають свою рідну мову зневажати та на чужий лад слова перевертати. Набіраючи освіти в Академії, Шевченко прийшов до тієї думки, що й нашою мужицькою мовою можна всякі пауки викладати, як мовою „панською“ — московською (великоруською).

Опріче хисту до малювання, був у Шевченка ще один талан-кебета: складати гарні вірші він умів. У тих віршах кликав він людей до згоди, до братерства. Великий пан не повинен, на думку Шевченка, пишатись дуже та гордувати мужиком. В одному віршові Шевченко так і каже: „і царята і старчата — Адамові діти“, ото-ж і нема чого в хмари заноситись.

Шевченко дуже не любив панів за те, що вони держать народ простий у неволі, у тому кріпацтві. У віршах своїх він докоряв

за се панам, ганив їх, закликав їх схаменутись та дати волю народові.

Багато написав Шевченко таких віршів, де він згадує давнє минуле нашого краю, нашої України. Шевченко тужить за тим минулим, коли народ наш боровся з своїм гнобителями панами Ляхами. А тепер, каже Шевченко в одному віршові, „заснула Вкраїна, буряном укрилась, цвіллю зацвила“.

Писав він і такі вірші, де викладається гірка доля селянської жіики. Кому довелось читати його „Катерину“, що починається так: „Кохайтесь чорнобриві, та не з москалями“, або „Наймичку“, то той знає, скільки тієї братерської та батьківської любови було у Шевченковому серці до жіноцтва, до нещасних дівчат-покриток, до базталанних матірок...

Перед Шевченком у нас мало було таких письменників, що писали-б по нашому, по українсьму: Котляревський, Квітка, ще двоє трое та й уже. А щоб так гарно писав хто, як Шевченко, то й ні одного не було. Отож дуже зраділи у нас на Україні, коли почули, що Шевченко складає гарні вірші нашою мовою. А в Петербурзі Шевченкові

знайомі зараз таки й друкувати, печатати тії вірші заходилися, і вже року 1840-го вийшла там перша книжечка Шевченкових віршів. Книжечку тую названо було „Кобзарь“; так її названо на спомин того, що Шевченко розказує у книжечці такою простою мовою і про простих людей, як і сліпці—кобзарі розказують та співають.

IV.

Коли слава Шевченка, як талановитого поета, пішла в гору, коли в Петербурзі московські, тоб-то великоруські, письменники довідалися, що Шевченко пише гарні вірші українською мовою, то вони зачали збивати його та намовляти, щоб і він писав свої вірші не по нашому, а по їхньому, тоб-то мовою московською. Та Шевченко не дався на спокусу і одказав їм так: „Спасибі, — каже він — за раду! Теплий кожух, — тільки шкода, не на мене шитий, а розумне ваше слово брехнею підбите“.

Не послухав тих порадників лукавих Шевченко; він бо добре тямив, що й нам, Українцям, треба добрих книжок, по нашому писаних. Тямив Шевченко, що нам потрібна

освіта рідною нашою мовою виложена, а не чужою мовою, московською. Але читаючи свої книжки, не треба цуратись і московських та інших гарних книжок. Через се Шевченко й склав такого вірша, у якому каже до нас, Українців:

„Учітеся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужого научайтесь,
Свого не цурайтесь“...

Шевченко бачив, що освічені люди на Україні, родом Українці, цураються свого рідного і покручами робляться—прихиляються або до Москалів, або-ж до Поляків. Бачив Шевченко, що ота, мовляв, інтелігенція чужа народові українському, бо народ розмовляє одною мовою, українською, а інтелігенція—освічені люди, хоч і Українці зроду, а балакають і пишуть другою мовою; чужою, московською, або-ж польською. Воно ще й тепер освічені люди українського племені чужі здебільшого народові, чужі вони не тільки через те, що не одною з простим народом мовою балакають, чужі вони і всім життям своїм.

Се дуже смутило Шевченка, дуже вражало чуле серце Шевченкове. Йому хотілось би, щоб ті освічені люде прихилились до простого народу, щоб не гордували ним, не кепкували з його мови. Шевченко хотів би, щоб освічені люди (інтелігенція) і сами між собою балакали так, як простий народ говорить, і щоб тією мовою навчали народ всього доброго. Такі думки виловив Шевченко і у віршах своїх. Ось як він картає освічену інтелігенцію, що покручами поробилась—помосковилась, або спольщилась:

„Як би ви вчились так, як треба,
То й мудрість би була своя;

А то залізете на небо:

„І ми—не ми, і я—не я!

І все те бачив, і все знаю“...

. ,

„ і всі мови

Словянського люду, —

Всі знаєте,—говорить далі Шевченко

„А своєї дасть-біг!“...

Кожен народ, кожна, як кажуть, нація повинна знати свою історію, своє минуле. Наш народ, наше робітництво — і по горо-

дах і по селах — не знають, хто вони такі, якого роду, якого племені. Та що вже казати про народ простий! Інтелігенція не тільки тих часів, коли ще Шевченко жив, а й тепер не знає здебільшого, хто вона така. Більше є зараз таких, що не знають допуття своєї історії, своєї минувшини. Не знають і балакати по своєму, по українському. Шевченко глузував з такої інтелігенції, казав, що хоч би вже Німець, „учитель великий“, розказав, якого роду та племені оті освічені люди наші, ота інтелігенція.

Кожен Поляк, чи там Чех, або Литовець, коли кого з них спитати, розкаже, хто він такий, якого племені, розкаже хоч коротко свою історію, свою давнину. Тільки ми, Українці, якісь безбатченки, не знаємо: хто ми, „чийї сини, яких батьків“, як казав той таки Шевченко. Тільки Українці нагадують того цигана, у якого питали: „Цигане, цигане, якої ти віри?

— А якої тобі, батечку, треба?“ — одказує циган.

Шевченко казав, що сього не повинно бути. Нам треба знати, хто ми такі. Ми повинні знати, що ми Українці, треба нам не

цуратися своєї народности, годиться знати, що та земля, де ми живемо тепер, здавна зветься Україною, що колись за неї бились наші предки—і з ордою татарською, і з Ляхами, і з усякими напасниками, що була у нас своя держава—республіка, та тільки Росія її гвалтом знищила. Нам треба дорожити рідним краєм, любити його. Не тікати кудись треба з свого краю, коли злидні нас посядуть, а дбати про краще життя тут таки на Україні. Бо Шевченко говорить:

„Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претесея на чужину
Шукати доброго добра“.

V.

Живучи у Петербурзі, Шевченко душею рвався у рідний край, на Україну. Як тільки докінчив він науку в Академії, так зараз і подався сюди. Йому дуже хотілось жити серед свого народу і працювати на користь темного люду. Зразу-ж, як приїхав на Україну, Шевченко подався до свого села, у Кирилівку, щоб побачити рідню. Потім він осе-

лився у Києві, ставши за вчителя малювання в університеті.

Працюючи в університеті, Тарас Григорович не кидав письменства, а все складав нові вірші. В тих віршах він дуже гостро карав неправду всяку. Він не вважав на те, хто тую неправду чинить: чи то так собі пан—поміщик, який „людей запрягає в тяжкі ярма“, примушує їх робити на себе день-у-день, чи ту кривду народові робить найбільший поміщик-цар російський. Для всіх у Шевченка знаходилося гостре та правдиве слово. До всіх таких дужих на сім світі наш поет гукав:

„Схаменіться, недолюдки,
Діти юродиві!
„Схаменіться! будьте люди.
Бо лихо вам буде:
Роскуються незабаром
Заковані люди;
Настане суд, заговорить
І Дніпро і гори...
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітий ващих“...

Незабаром після того, як оселився Шевченко у Києві, склався тут гурток людей. Люди ті були великого розуму, з великою освітою. Привідцями, ватажками у тому гуртку були Костомарів, учений, що списав нашу історію, нашу давнину; Куліш теж учений і письменник, та ще кілька людей іншого стану. Пристав до того гуртка й Шевченко. Гурток сей був потайний і назвали його вони Кирило-Методієвське братство. Яка-ж мета була у сього гуртка? Длячого в ньому гуртувалися оті братчики кирило-методієвці? — А от для чого: кожному з них доходила до серця ота панщина, панська неволя, оте кріпацтво. Душею боліли братчики, що на світі така неправда панує.

От братчики й порішили, що треба так повернути життя, щоб сього не було. Треба боротися за народню волю, щоб не було того кріпацтва осоружного. Боліло в них серце ще й того, що словянські народи — Поляки, Чехи, Сербі, Болгари, Білорусини, Словінці, Словаки та й ми, Українці, живемо порізнені межи ріжними державами. Над одними Німці панують, над другими Турки, в австрійській державі гнітять наш народ

Поляки та Мадяри, а в Росії катують наш народ поміщики з своїм царем Миколою І. От братчикам і хотілось, щоб усі сі народи словянського коріння злучилися разом з великоросами, в одну спілку, в союз (по вченому федерація зветься); щоб кожний народ словянський безборонно жив собі на своїй землі і розвивався на рівних, для всіх однакових, правах; щоб не було так, як тепер, що коли ти Українець чи Білорусин, то вже тобі й не можна вчитись у школі по своєму, на своїй мові, або с'удитися в суді, своєю мовою балакаючи. Коротко кажучи, братчики хотіли добиватися таких порядків, щоб кожна словянська народність сама собі правувалася через виборних самим народом людей, а щоб жили всі в одній спілці. Такі думки хотіли ширити братчики поміж народом і прищеплювати сі думки по школах дітям.

Та не довелося братчикам робити се й саме товариство їхнє не довго прожило, проістнувало, його скоро викрили: незабаром одна людина Петров на призвище, довідався про се товариство, підслухав розмову братчиків та й розказав начальству, донос учинив. Начальство, звісно, арештувало всіх,

продержало довгенько по тюрмах, а далі покарало братчиків всякими карами. Та найтяжче покарано Шевченка, бо в нього витрушено ще такі вірші, в яких він царів російських та й інших взиває „катами-людоїдами“.

Ото ж наших братчиків покарано тільки засланням з Київа до північних губерній, а Шевченка царь Микола I. оддав у москалі і заслав на віки-вічні аж у Оренбурзькі степи. Сталося се 5 квітня (апріля) 1847 року. Опріче того, Шевченкові заборонено було писати вірші й малювати. Отся заборона була найтяжчою карою для Шевченка. Але він таки писав вірші крадькома, писав і переховував написане то за халявою, то в чоботях під устілками. Отак наш великий, поет, після недовгої волі, опинився знову у тяжкій неволі. Сидючи в тюрмі, ось як він виливає свою тугу, оплакує життя своє минуле, свою долю гірку:

„В неволі виріс між чужими
І, неоплаканий своїми,
В неволі плачучи умру
І все з собою заберу,

Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій—не своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: „Молись,
Молися сину; за Вкраїну
Його замучили колись“.

VI.

Розпочалося для Шевченка знову страдницьке життя невільниче. Близькі серцеві, дорогі люди, з якими хотів укупі працювати на добро народові, позоставились далеко, за кілька тисяч верстов, неможна було перекинутись з ними словом...

З Оренбургу повезли Шевченка ще далі, до невеличкого містечка, що Орським прозивається. А там, згодом, опинився він аж за Каспійським морем у Новопетровському форті. До сього Новопетровського потрапив Шевченко ось так: офіцер Бутаков забрав його з Орського з собою до Оренбургу, щоб тим він казенні пляни малював. Тут Шевченко жив на окремій квартирі, а не в казармі, як у Орському. Та тільки-ж скоро довідались у Петербурзі — хтось доказав туди—

що Шевченко всякі пільги має. З Петербургу наказали потрусити його та заарештувати. Півроку продержали сим разом Шевченка в тюрмі та й заслали до того Новопетровського форту. Отак тяжко спокутував Шевченко оту невеличку пільгу. Брали його ще офіцери, з Орського таки, береги Аральського моря змальовувати, та там йому теж трохи краще жилося. Тільки мандрівка та до моря була не довга.

Пробуваючи в тому Орському, Шевченко переноситься думками на Україну, і ось як списує-рівняє наші українські степи і ті далекі:

„І там степи, і тут степи
Руді-руді—аж червоні,
А там голубії,
Зеленії мережані
Нивами, ланами,
Високими могилами,
Темними лугами...
А тут—бурян, піски, тали,
І хоч би на сміх де могила
О давнім-давні говорила.,
Неначе люди не жили!„

Найтяжче нашому поетові було у тому Новопетровському форті. Шевченко тут мусів жити з солдатами в казармі, слухати їхню щоденну сварку та лайку, та грубіянського поведіння з собою зазнавати. Служба тоді у солдатах була тяжка і довга, не така як тепер.

Муштра ота щоденна, наглядання та назирання за ним, щоб не писав чогось, та не малював, дуже увірились нашому поетові: таке життя настало сердешному Шевченкові, що хоч лягай та помірай, хоч смерть собі заподій.

Увесь той час, що перебув Шевченко у тому Новопетровському, він не писав віршів. Один єдиний тільки вірш написав тут Шевченко, „Москалева криниця“ зветься, та й то вже незабаром перед самою волею, коли не так вже пильно доглядали та назирали за ним. Сей форт Новопетровський був для нашого поета справжньою домовиною.

Один час, коли начальство тут змінилося, Шевченкові зроблено було деяку полекшу: дозволено писати й малювати, але писати можна було тільки по московському, а не рідною мовою. Сім років без малого не пи-

сав Шевченко по українському не то віршів, а й листів, бо кожного листа його начальство перечитувало.

Та „все йде, все минає“, як сказав сам Шевченко в одному віршові. Минуло й страждання Шевченкове, коли повіяло в Росії трохи вільнішим духом після Кримської війни, коли загомоніли про волю народові та коли настав новий царь Олександр II. А може та зміна й не принесла-б нашому страдникові полекші, не визволила-б його з неволі, як-би не ті спасенні душі—петербурзькі приятелі Шевченкові, особливо отой Жуковський, поки живий був. Після-ж смерти сього пана найбільше клопотався про Шевченка гр. Ф. Толстой. І от, року 1857-го звелено було випустити Шевченка на волю, тільки їхати йому на Україну не дозволено. Таким побитом пробув Шевченко у неволі 10 років. Забрано його в неволю молодим, здоровим парубком, а вернуто немічним, за малим не старим дідом.

Як їхав він з неволі до Петербургу через г. Нижній Новгород, то тут його ще продержали з півроку: з Петербургу-бо наспіла звістка, що жити Шевченкові не тільки на Україні, а і в Петербурзі не можна, що мусить він жити в Оренбурзі. Довелося ще морочитись, поки й ту заборону зняли, скасували, та дозволили йому їхати далі.

Аж ось Шевченко прибув до Петербургу. Сталося се 27. березня 1858 року. Велика то радість була і Шевченкові, і його петербурзьким землякам, і всім добрим людям! Всі його вітали, розпитували, шанували й не знали, де його посадити. Отак почалося нове життя для нашого поета після 10-тилітнього поневолення та мук великих. Знову береться Шевченко до роботи, знову складає вірші, пише книжки для нашого народу та все нашою українською мовою.

Хоч як йому гарно було тепер у Петербурзі, а все-ж серце його рвалося на Україну, хотілося побачити після довгої та тяжкої розлуки своїх людей, своє село, рідню свою. Та ба! Заросла йому тернами стежка в Україну, всі шляхи перекопано до неї... Тільки року 1859-го дано йому дозвіл поїхати в рідну сторону. Тут його скрізь з пошаною та з великим почотом зустрічали, вітали, хвалу йому воздавали, як великому поетові великого українського народу.

Пробуваючи тепер на Україні, Шевченко мусів стерегтися і бути дуже бережним, бо лихі люди назирці ходили за ним та прислухалися, про що він балакає з людьми: чи не намовляє часом людей проти панів. Та хоч як він стерігся, а таки вскочив у біду: поліція в Черкасах арештовала його та й

одвезла до Київa. Тут виявилось, що провини за Шевченком ніякої не має, то й випустили його зараз. Через таку небезпеку Шевченко не довго пробув на Україні, швидко він вирушив назад, до Петербургу.

Вже казано було попереду, що хоч і гарно було Шевченкові у Петербурзі, а все-ж йому хотілося жити на Україні. Марив він про те, щоб купити собі десь над Дніпром хату з невеликим шматком ґрунту, одружитися з простою дівчиною сільською та й доживати в тій хаті віку. Де-хто з Шевченкових друзів довідався про замір його одружитися з простою дівчиною, і раяли йому не робити сього, а знайти собі освічену панночку. На таку пораду Тарас Григорович ось яку дав одповідь отим совітникам: „Я, по плоті і духу, син і брат нашого бесталанного народу, то як же таки себе поєднати з панською кровю? Та й що та панночка одукована робитиме в моїй мужицькій хаті“?

Неможна сказати, звісно, щоб такі думки Шевченкові були правдиві, бо-ж справжня любов не розбірає, чи то панночка освічена, чи проста темна дівка. Та мабуть не було серед тих панночок, яких знав Шевченко, йому по мислі, через се він так і ставився неприхильно до „панночки одукованої“. Не судилося одначе нашому поетові зазнати сямйо-

вого щастя; не знайшов він такої людини, що доглянула-б його у недужі.

А недуга, що він привіз з неволі, все більш та більш вялила нашого поета. Понівечене тяжким життям на засланні здоров'я його не в силі було боротися з хворобою. Ще з осеон року 1860-го Тарас Григорович погано себе почував, а наприкінці того року й зовсім стало кепсько, бо прокинулась у нього водянка. Ся хвороба прикувала його до ліжка й не пускала вже встати. Далі йому все гіршало та гіршало. 25. лютого року 1861-го, коли він був менинником і лежав на ліжку, не вставаючи, наспіли йому телеграми з України. Земляки поздоровляли свого Кобзаря з днем Ангела й бажали йому ще довго працювати для свого народу. „Спасибі, що не забувають“, — промовив Тарас Григорович, коли прочитали йому телеграму од Полтавської української громади. Се було 25-го, а 26-го лютого, у 5 годян ранку, лежав уже трупом наш дорогий, наш незабутній поет український.

IX.

Голосною луною прокотилась по Україні звістка про смерть Шевченка. Боляче стислося серце у всіх тих людей, хто знав

Кобзаря України, або хто тільки чув про життя та про діла його...

Шевченко так прагнув волі народові! Так хотілося йому діждатися її. Стоючи вже одною ногою в труні, Тарас Григорович допитувався все: чи скоро воля буде? Коли-ж вона буде? Так і не діждався! Вже по його смерті було оповіщено, що народ визволяється з кречацького ярма. Виходить, що лукава доля і тут глузувала з нашого страдника-поета, не дале йому на власні очі побачити тую волю народну. Не діждався він оголошення царського маніфесту про тую волю, хоч чутки про той маніфест ходили ще за життя нашого поета.

Похорон справляли Шевченкові двічі. Мали його везти на Україну, щоб тут його поховати, бо він сам того хотів. В одному віршові своєму, „Заповіт“ зоветься, він говорить:

„Як умру, то поховайте,

Мене на могилі

Серед степу широкого

На Вкраїні милій:

Щоб лани широкополі

І Дніпро, і кручі

Було видно, було чути,

Як реве ревучий“...

Ото-ж земляки й постановили виконати се бажання Шевченкове, сей його заповіт, та тільки зразу не можна було зробити сього, треба було як слід улаштувати сю справу та й дозвіл треба було взяти у начальства, бо без дозволу везти не можна. От і мусіли поки-що поховати тіло Шевченкове в Петербурзі. Тільки у маю місяці того-ж таки року 1861-го викопали труну таї повезли на Україну з великою честю та шанобою.

Поголоска про те, що везуть великого Кобзаря України, скрізь по дорозі пролунала. Люди стрівали й провозжали його труну з великою пошаною та честю. Прибув сумний поїзд до Київа 6. мая. Тут зносили труну до церкви Різдва, що на Подолі, а звідси рушили Дніпром під Канів. Там його поховали вдруге, на Чернечій горі, на тому самому місці, де небіжчик сподівався доживати свого віку. А поховавши, насипали йому тут високу могилу, по стародавньому звичаю козацькому. Сила-силенна народу присунуло на Чернечу гору — і з близьких, і з далеких сіл. Поприходили люди дати останній уклін тому, хто, як казав народ, „писав волю“ людям.

Х.

На останку годилося-б іще згадати, яку вдачу мав наш Кобзарь Тарас Григорович, яке в нього було серце, яка душа: чи те серце в нього було чорстве та жорстоке для сторонніх людей, не Українців з роду, чи воно було таке саме до чужинців, як і до нашого простого народу — мняке та лагідне.

Вороги жидівського народу кажуть, що Шевченко ненавидів Жидів, що до них у нього не було жадного милосердя та жалю. Либонь, що се неправда. Ненавидів наш поет всіх тих, що наживаються неправдою, обдираючи народ, будь то Жид або Поляк чи Москаль (великорос) або й наш таки глитаї-Українець. До таких людей, якої-б вони не були віри або крові: чи жидівської, чи панської, чи якої иншої, у Шевченка справді не було милосердя.

Коли він і казав у своїх віршах щось недобре про Жидів, то іменно про тих Жидів казав, що дурять народ темний, що наживаються неправдою. Але-ж Шевченко й наших, Українців, всяких дуків-срібляників, не жалував. Либонь, се про них він сказав: „Гірше Ляха свої діти її (тоб-то Україну, простий народ) розпинають“.

Єсть багато прикладів таких, що посвідчують, що для нього не було різниці між убогим народом, якої-б віри не був. Ось один з таких прикладів: довелося раз Шевченкові переїздити через Ніжин, на Чернігівщині; саме в той час сталася там пожежа: горіла халупчина жидівська. Збіглися люди, аж побачили, що то Жид горить, та й бай-дуже собі. Наспів сюди й Тарас Григорович. Побачивши таке, він зачав сам рятувати жидівське добро, виносив з хати всяке лахміття, а потім став докоряти людям та казати, що так не годиться робими, що кожна людина якої-б віри не була вона, єсть наш ближній, наш брат, і тому ми повинні допомагати йому й рятувати в біді.

У де-яких віршах Шевченко гостро говорить про Жидів та про Ляхів. Гостро він говорить там, де розказує щось про старі часи, коли Україна під Польщею ще була. У ту давню-давнину справді не було життя нашому народові за панами-ляхами та за їхніми полигачами Жидами. Тільки-ж бо ті часи минули давно й нащадки колишніх гнобителей нашого народу, то-б-то ті Жиди та Поляки, що тепер поміж нами живуть, не повинні

каратися за діла дідів та прадідів своїх. Не дурно-ж бо й сам Шевченко говорить: „нехай бачать сини і внуки, що батьки їхні помилялися, нехай братаються знову з своїми ворогами“... Так говорить Тарас Григорович у передмові до віршів, що звуться „Гайдамаками“. У сих віршах він дуже яскраво списує події давнього часу.

Згадаємо ще тут, що вдача у Шевченка була без міри добра та лагідна. Добрість ота часто-густо виходила йому на шкоду. Останню копійчину він оддасть було другим, коли бачить людські злидні. Знайомі Шевченкові попереджали його часто, казали йому берегти гроші та бути розбірним у помочі, бо були такі нечесні люди, що видурювали в нього гроші, прикладаючись злидарями. „Я й сам знаю, — було каже Тарас Григорович, — та нехай лучче тричі одурять мене, а все таки у четверте подам тому, хто справді не бачив може й шматка хліба“...

Историческое

описание

1. Описание и история России в древности
2. Описание и история России в средние века
3. Описание и история России в новое время
4. Описание и история России в настоящее время
5. Описание и история России в будущем
6. Описание и история России в прошлом
7. Описание и история России в настоящем
8. Описание и история России в будущем
9. Описание и история России в прошлом
10. Описание и история России в настоящем

Всего страниц

Историческое описание России в древности, средние века, новое время, настоящее и будущее

Историческое

описание

0,996(1987)

6904

30022/7. ГР. ГЕТЬМАНЕЦЬ.

7

В-во „Діточі Читанки“

видамо досі такі книжочки:

1. Понелюх і маленька мишка, з образками 4 М
2. Дорога до щастя. Івасикова втіха 2 „
3. Кізка-Білоніжка. Телесик 2 „
4. Борис Грінченко: Коротка історія України 6 „
5. Іван Липа: Орел промінистий, казка
6. Пан Слота і панна Сонічко. Що смачніше 2 „
7. Гр. Гетьманець: Хто такий Т. Шевченко? 4 „
8. Редіард Кіплінг: Словятко
9. Редіард Кіплінг: Як верблюд дістав горб?
10. Тарас Шевченко: Малий Кобзарь .

Дальші книжочки лагодяться.

„Діточі Читанки“ можна дістати в кожній українській книгарні, там де купуєте „Світ Дитини“, або у Видавництва

„ДІТОЧІ ЧИТАНКИ“

Станіславів, вул. Собеского ч. 11.

Хто такий Т. Шевченко.

Перша тисяча.

Станіславів 1920. Видавництво „Діточі Читанки“.

Друкарня Е. Вайденфельда і брата.

Дод. до
Гр. Гетманець
1949
Наказ